

Arbejdsmarkedspolitisk redegørelse for det pædagogiske område og social- og sundhedsområdet 2018

Opsummering

Lavere aktivitet i 2016

EPOS-området havde et lavere aktivitetsniveau i 2016 end i 2015. I perioden fra 2009 til 2014 var væksten i aktivitet på EPOS' område i gennemsnit ca. 5 pct. pr. år, og der skete en fordobling af aktiviteten fra 2008 til 2013. Aktiviteten målt på antal deltagere faldt fra 51.000 i 2015 til 40.000 i 2016. Det er et fald i aktivitet på ca. 20 pct.

Forventer stabilisering fra 2017 og frem

Efteruddannelsesudvalget samarbejder med de lokale uddannelsesudvalg i forhold til løbende at vurdere den forventede fremtidige aktivitet. Meldingerne fra de lokale uddannelsesudvalg er, at man tilnærmelsesvis forventer samme niveau i aktivitet i 2017 og 2018 som i 2016.

Aktiviteten i 1. kvartal 2017 er på niveau med samme periode i 2016. Udbyderne melder ligeledes om en stabilisering, fordi de offentlige arbejdsgivere anvender AMU i forbindelse med grundlæggende uddannelse i forhold til delarbejdsmarkeder mv. Det er den type "grunduddannelser", der er grundlaget for stabiliseringen.

Målgruppens størrelse er relativ uforandret over tid med en svag tendens til at vokse.

Behov for kompetenceudvikling

Jobområdet, som EPOS dækker, udvikler sig fortsat hastigt. Inden for SOSU-området sker der fortsat opgaveflytninger fra sygehusområdet til det kommunale område samtidigt med, at der oprettes nye samarbejdsformer og institutioner, hvor medarbejdere fra kommuner og regioner samarbejder. Samtidig bliver området i stigende grad styret gennem sundhedspolitiske indsatser.

På det pædagogiske område er arbejdsmarkedet præget af omstruktureringer og nye tilbudstyper på både anbringelsesområdet, voksenhandicapområdet og folkeskoleområdet, samt dagtilbudsområdet i forbindelse med Dagtilbudsreformen. En række af disse udviklingstendenser er dokumenteret i de analyser, der er gennemført de seneste år.

Denne udvikling forventes at fortsætte de kommende år, og udvalget forventer derfor, at den arbejdsmarkedspolitiske udvikling fører til, at uddannelsesaktiviteten de kommende år vil ligge på et niveau som i 2016, fordi de gennemførte og fremtidige ændringer på denne del af arbejdsmarkedet fortsat vil give behov for nye kompetencer hos målgruppen.

De nye tilgange til borgerne betyder inden for EPOS' område, at der fortsat er behov for analyser af udviklingen i kompetencebehov.

Strukturer

EPOS har i en del år arbejdet med vejledende uddannelsesstrukturer til forskellige delmålgrupper for at fremme brugen af AMU. Dette bliver fortsat de kommende år. EPOS afsluttede i 2015 en analyse af brugen af sammensatte forløb, og efteruddannelsesudvalget bruger resultaterne til at udvikle modeller for vejledende strukturer, der skal medvirke til at synliggøre kompetenceudviklingsmulighederne ved at sammensætte AMU-mål.

Behovsredegørelse for 2018

EPOS-udvalget forventer, der vil være samme aktivitet i 2018 som i 2016 og 2017.

Vurderingen er baseret på udviklingen i aktivitet de seneste år samt på indberetninger fra de lokale uddannelsesudvalg, der i juni måned indsender deres anslåede aktivitet de kommende to år. De lokale uddannelsesudvalg forventer samme eller eventuelt svagt voksende aktivitet fra 2017 til 2018.

Nedenfor bliver vurderingen underbygget med hensyn til udviklingen i målgruppen samt målgruppens behov for efteruddannelse.

Udviklingsredegørelse 2018**Målgruppen**

På det pædagogiske område udvikler EPOS uddannelsestilbud til pædagogmedhjælpere, pædagogiske assistenter, værkstedsassistenter, dagplejere, klubmedarbejdere, plejefamilier, omsorgsmedhjælpere, medhjælpere på døgninstitutioner, medarbejdere i AMU-målgruppen, der arbejder som undervisningsassistenter m.fl. I alt er der ca. 75.000 medarbejdere på dette område i målgruppen.

På social- og sundhedsområdet udvikler EPOS uddannelsestilbud til social- og sundhedshjælpere, social- og sundhedsassistenter, hjemmehjælpere, sygehjælpere, portører, beskæftigelsesvejledere, tilsynsførende assistenter, plejere, plejehjemsassistenter, hospitalsserviceassistenter, hospitalstekniske assistenter m.fl. I alt er der ca. 115.000 medarbejdere på dette område.

Den kommunale og regionale løndatabase bekræfter, at den samlede arbejdsstyrke har været forholdsvis konstant de seneste år.

Udviklingen i målgruppens størrelse

Social- og sundhedsområdet og det pædagogiske område har de seneste år haft en stabil til svagt voksende AMU-målgruppe.

Regionerne har en lav tilvækst i beskæftigelsen inden for sygehusområdet. Der forventes dog at være mangel på arbejdskraft i forhold til en række funktioner på sygehusområdet på lidt længere sigt. EPOS' analyse af SOSU-assistenternes arbejdsopgaver på sygehusene fra 2012 konkluderede, at der fortsat vil være en række funktioner, der vil blive varetaget af social- og sundhedsassistenter fx i forhold til sammenhængende borgerforløb.

På det psykiatriske område, er social- og sundhedsassistenter beskæftiget i såvel den regionale psykiatri som i socialpsykiatrien. EPOS' analyse fra 2016 af den regionale psykiatri viser, at der er godt 2.000 ansatte. Specialiseringen på de psykiatriske sygehuse øges, antallet af ambulante behandlinger stiger og kommunerne overtager opgaver fra regionerne i forhold til borgere med psykiatriske sygdomme.

Det pædagogiske område er blandt andet præget af, at børnetallet er svagt faldende i disse år. Der kan iagttages skift i fordelingen af medarbejdere på tilbudstyper på dagtilbudsområdet, hvor der efter en nedgang i antallet af børn, der er tilknyttet den kommunale dagpleje, nu ses en stigning i antallet af børn i dagpleje.

Der kan forventes en stigning i personalet inden for dele af specialområdet, eksempelvis som følge af øget anvendelse af familieplejere. På handicapområdet ses en stigning i ansættelsen af SOSU-assistenter.

Overordnet forventes, at der de kommende år vil være en relativ stor afgang fra jobområdet på grund af alder, der kan blive modvirket af et voksende antal ansættelser. Den nye dimensioneringsuddannelsesaftale for pædagogiske assistenter kan om 3 til 4 år betyde faldende tilgang til målgruppen af faglærte medarbejdere. Konsekvenserne af aftalen er dog vanskelige at tolke. Én af konsekvenserne kan blive, at kommunerne vil være nød til at ansætte ufaglærte medarbejdere, i stedet for pædagogiske assistenter, hvilket i givet fald medfører, at der fortsat er et behov for AMU-uddannelse til denne målgruppe, og at stigningen af ufaglærte medarbejdere, opvejer et muligt fremtidigt fald i ansættelsen af pædagogiske assistenter.

Folkeskolereformen betyder ændringer af arbejdsfunktionerne på skoleområdet. EPOS' analyse af målgruppens ansættelse i folkeskolen viser, at der er mellem 2.000 og 3.000 ansat, og at de løser en bred vifte af arbejdsopgaver.

På EPOS' område har nogle af delmålgrupperne lav eller manglende uddannelse, så behovet for at fastholde medarbejderne samt nye og øgende kompetencebehov i forlængelse af opgaveflytning har betydet, at der må forventes et fortsat voksende kompetenceudviklingsbehov.

Andre faktorer

De seneste års udliciteringer af kommunale opgaver blandt andet inden for hjemmehjælp og plejeopgaver betyder, at også private leverandører begynder at efterspørge EPOS' uddannelser – der er desuden et voksende antal af private dagplejere og familieplejere, der efterspørger efteruddannelse i AMU-regi. Det betyder, at selvom opgaveløsningen går fra offentlig til privat aktør, så anvendes AMU fortsat.

Behov for efteruddannelse på EPOS' område

På hele velfærdsområdet foregår der ændringer af metoderne i tilgangen til borgeren. Forandringerne tog især fart efter opgave- og strukturreformen, der har ført til bevægelser i tilbudsstrukturen, omorganisering inden for områderne samt teknologudviklingen.

For EPOS-målgruppen betyder udviklingen på arbejdsmarkedet behov for kompetenceudvikling inden for både eksisterende jobfunktioner og i nye jobfunktioner. Udviklingen inden for jobområderne på sygehuse, i kommunerne og de pædagogiske institutioner medfører udvikling i jobfunktionerne for de nuværende AMU-målgrupper, men medfører ligeledes, at der udvikler sig nye jobfunktioner.

Samtidig anvender kommunerne og regionerne AMU som led i en systematisk kompetenceudvikling, der understøtter de strategiske indsatsområder. Her efterspørges både generelle kompetenceløft for store grupper af medarbejdere og specifikke kompetenceløft for mindre grupper af medarbejdere, som det er dokumenteret i den seneste analyse af anvendelsen af sammensatte forløb – ”AMU-uddannelser i sammensatte forløb”, KORA 2015.

Faldet i aktivitet i 2015 og 2016 kan blandt andet forklares ud fra, at der på det kommunale område er sket en ændring, hvor behovet for generelle kompetenceløft for store grupper er faldet, mens der fortsat er behov for specifik kompetenceudvikling for specifikke målgrupper. I seneste analyse ”AMU på det pædagogiske område – analyse af hvordan fremtidens kompetencebehov for kortere uddannede medarbejdere kan dækkes af uddannelsesstrukturer i AMU”, Teknologisk Institut 2017, viser dog, at der for nogle kortere uddannede i målgruppen fortsat er behov for bredere grunduddannelser.

Generel kompetenceudvikling af større grupper er ofte gennemført med sammensatte forløb bestående af 3-5 AMU-mål. Den mere specifikke kompetenceudvikling involverer færre deltagere og oftest færre AMU-mål. Ændringen på det kommunale område fra generel kompetenceudvikling til specifik betyder derfor færre deltagere og et lavere antal mål i den enkeltes forløb. Ændringen har haft betydning for aktivitetsniveauet målt på antal deltagere. Det er sandsynligt, at antallet af deltagere (opgjort på cpr.nr.) på AMU kun er svagt faldende, selvom aktivitetstallene er faldet.

Det pædagogiske område

Store dele af det pædagogiske område er præget af omlægninger og forandringer i organiseringen og tilbudsstrukturen, foruden at tilgangen til de forskellige grupper af borgere er under forandring. Udvalget har derfor de seneste år haft anbringelsesområdet, dagtilbudsområdet, voksenhandicapområdet og folkeskoleområdet som særlige indsatsområder, og EPOS har det seneste år sat fokus på anvendelsen af AMU i forhold til kompetenceudviklingen for ufaglærte på området.

På anbringelsesområdet, og her med vægt på familieplejeområdet, har der i nogle år grundet tilsynsreformen, været udbudt uddannelse til godkendelse af familieplejere af tilsynsenhederne. Det har dog samtidig medført et øget fokus på kompetencekravene, og derfor har det resulteret i et stigende brug af både AMU basisuddannelser, samt mere fagspecifikke og pædagogisk rettede uddannelser til familiepleje, men også specielle metoder baseret på fx neuropædagogik.

Der kan fortsat konstateres regionale forskelle i brug af AMU, afhængig af samarbejdet med tilsynsenhederne.

Brugen af familieplejere er voksende på baggrund af ændret lovgivning, og der er stor politisk bevågenhed på, at medarbejdergruppen skal være uddannet til de fremtidige opgaver. Blandt andet ønskes der en længere grunduddannelse, fast supervision og uddannelser i fremtiden, der retter sig mod de enkelte børns problemstillinger. Udvalget er i tæt samarbejde med de lokale udvalg i de områder, hvor der især sker udvikling på familieplejeområdet i forbindelse med afdækning af kompetencebehov for denne målgruppe.

På familieplejeområdet ønskes at indstille to nye uddannelser, der vil støtte op om udviklingen indenfor følgende faglige områder:

- **De retlige rammers betydning for plejefamilien**
 Uddannelsen tænkes som en selvstændig ny AMU uddannelse, der tilgodeser muligheden for at tilegne sig relevant og kontinuerlig ny viden på det særlige lovgivningsområde. Uddannelsen skal derfor kunne rumme de bevægelser, der sker på dette felt. Fx trådte ny lovgivning i kraft 1. januar 2017, der sikrer klare rammer for anbringelsesstedernes voksenansvar overfor anbragte børn og unge. Her skal familieplejerne kunne handle ud fra viden om opgaver og ansvar i forhold til fx magtanvendelse, indberetning og tilsyn.
 Uddannelsen vil kunne tænkes ind som en 'ajourføringsuddannelse' i en vejledende struktur af EPOS' AMU uddannelser, der samlet set tilgodeser og understøtter mulige kompetenceforløb på familieplejeområdet.
- **Børn og unge med angst**
 Angst er blevet anerkendt på den nye diagnoseliste ICD11, som en af de hyppigst forekommende psykiske lidelser hos børn og unge.
 Alle børn kan opleve angstfænomener i løbet af opvæksten, men når angst medfører en sværhedsgrad, der begrænser livsudfoldelsen og har alvorlige konsekvenser for barnet/den unge og familien, skal man arbejde med professionel støtte i forhold til dette fokus.

AMU-målgruppen skal kunne handle på fysiske og psykiske symptomer, ud fra et kendskab til de forskellige typer af angstlidelser, som optræder hyppigst hos børn og unge. Ligeledes er der behov for at kunne understøtte arbejdet med kognitive metoder og indsatser – herunder inddrage barnet/den unge i at sætte egne meningsgivende og realistiske mål, mod en bedre livskvalitet. Endelig vil der være forventede kompetencer til, at støtte op om behandlingsarbejdet ved at arbejde tæt sammen med familien og øvrige ressourcepersoner, samt at kunne arbejde tværfagligt på dagtilbuds -, skole – og fritidsområdet.

Dagtilbudsområdet – herunder dagpleje har de seneste år været præget af forandringer og omstruktureringer. Det afspejler sig i nye måder at organisere tilbuddene på i kommunerne og kan medføre øgede krav til medarbejderne. Det politiske initiativ ”Stærke dagtilbud”, 2017, og målet for en styrket pædagogisk læreplan vil betyde behov for kompetenceudvikling af det pædagogiske personale. Kommunerne har igangsat opkvalificering af dagplejerne, så de fleste udbydere melder om høj og voksende aktivitet på området.

I beskrivelsen af den styrkede pædagogisk læreplan og det bagvedliggende pædagogiske grundlag er der fremkommet en tydelig ændring i tilgange til barnet, blandt andet gennem definitionen af børnesyn, lærings - og dannelsesbegrebet. Samtidig er der beskrevet forventninger til særlige indsatser omkring fx forældresamarbejde, tidlig indsats, sammenhænge og overgange samt børn i udsatte positioner. Læreplanstemaerne forventes indtænkt i helheder i relation til den praktiske hverdag og tilrettelagte aktiviteter, hvilket kræver øgede kompetencer hos den pædagogiske medarbejder for at kunne arbejde systematisk med metoder og at dokumentere indsatser og dermed forstå sammenhænge til overordnede strategier. Der er ligeledes lagt op til forventninger om nye tværprofessionelle samarbejdsformer, og her indgå som en del af løsningen i forhold til en fælles kerneopgave.

Endelig er der i regeringens samlede udspil om tilbud (Stærke dagtilbud, 2017) til børn og unge også lagt op til betydningen af et sammenhængende børneliv med bedre overgange mellem eksempelvis dag – fritids og skoletilbud, med fokus på målrettede indsatser. Det vil også stille krav til nye kompetencer hos pædagogiske AMU-målgrupper, der arbejder indenfor skole- og fritidsområdet.

De ændrede tilgange på børneområdet gør det nødvendigt med en revision af en række eksisterende AMU mål. Måden at arbejde på, har ændret sig og derfor skal AMU målene understøtte disse nye tilgange og ændrede kompetencekrav, i arbejdet med de pædagogiske læreplaner og i sammenhæng til strategiske indsatser.

EPOS er allerede i gang med at revidere en række AMU uddannelser på området, men der er også et behov for udvikling af nye AMU-mål, der kan understøtte yderligere faglige kompetenceområder hos AMU gruppen, som fx tværfagligt samarbejde, gode overgange og tidlig indsats, samt et højnet krav til, at medarbejderen kan arbejde reflektivt i forhold til den pædagogiske praksis.

I den netop færdige ”Analyse af uddannelsesforløb i faste strukturer for ufaglærte medarbejdere på det pædagogiske jobområde, 2017” på EPOS’ område underbygges det, at der fortsat er mange ufaglærte medarbejdergrupper på dagtilbudsområdet, der har behov for kompetenceudvikling. Dette er også belyst i tidligere analyse.

Jf. tidligere KORA analyse foregår ca. 80 procent i sammensatte AMU forløb på EPOS’ område. Ovenstående nye analyse peger på behovet for bedre muligheder for koordinering af efteruddannelsesindsatsen og anbefaler som et af forslagene, at de enkelte AMU-mål, kan indgå i vejledende strukturer rettet mod den ufaglærte målgruppe.

Med sigte på mulige vejledende strukturer i sammenhæng til de førnævnte nye tilgange og dermed ændrede kompetencekrav til ufaglærte, men også faglærte i AMU-målgruppen på dagtilbudsområdet, vil det være relevant på nuværende tidspunkt at ”efterse” EPOS’ samlede udbud af AMU-mål på dagtilbudsområdet og i det samlede område for tilbud (SFO/klub og skoleområdet) til børn og unge fra 0-18 år.

Der er behov for, at AMU-målene både lever kvalitetsmæssigt op til nye faglige mål, men også at efterse om krav til almene kompetencer, som fx at kunne arbejde struktureret, analytisk og metodisk, samt at kunne formidle effekt af indsatser og i den forbindelse indgå i tværgående arbejdsammenhænge med andre faggrupper, er tilstede. Ligeledes efterspørges der kompetencer til at kunne beskrive og reflektere over egen praksis, ud fra en bestemt intention (tilgang) i samspillet med barnet og familien.

Det begrundes ansøgningen om udvikling af tre nye uddannelser:

- **Tværfagligt samarbejde om den gode overgang for barnet og dets forældre**
Betydningen af et sammenhængende børneliv med bedre overgange mellem eksempelvis hjem og dagtilbud, samt dagtilbud og skole, stiller krav til den pædagogiske medarbejdergruppe om at kunne arbejde med målrettede forløb frem mod en skolestart, men også nye krav om læringsfokus i SFO/fritidstilbud.
Det stiller krav til nye samarbejdsrelationer, samt at kunne beskrive formål, begrunde handlinger og se sig selv i relation til andre.
Uddannelsen ses som en vigtig uddannelse i et samlet udbud af nye AMU uddannelser målrettet dagtilbuds – og skole/fritidsområdet, som led i den reviderede læreplan.
- **Tidlig indsats**
Tidlig opsporing af børn i udsatte positioner er en del af den overordnede nationale strategi på børne- og ungeområdet og understreget som en vigtig indsats i regeringens udspil om stærke dagtilbud.
Den pædagogiske medarbejdergruppe skal kunne arbejde endnu mere med målrettede sundhedsfremmende indsatser og strategier, herunder medvirke

til trivselsvurderinger, med vægt på at observere og vurdere barnets trivsel, samt at kunne anvende trivselsguideredskaber og handlingsguides.

Der vil være behov for at kunne indgå i nye samarbejdsformer med tværfaglige samarbejdspartnere, at kunne vidensdele og arbejde med databaseret opsamling, samt afprøvninger af forsøg med fx forældregrupper, frivillige og særlige videnspersoner, som fx sundhedsplejen. Behovet ligger op til en hel ny AMU uddannelse.

- **Refleksion i forhold til den pædagogiske praksis**

På EPOS' jobområder bliver refleksive kompetencer mere og mere italesat som en nødvendighed, når medarbejderen skal kunne træffe større selvstændige faglige valg her og nu, i en kompleks praksis.

Fx er det i den reviderede læreplan skærpet, at læreplanstemaer, såvel som tilgange bag det nye pædagogiske grundlag, skal indtænkes naturligt, men bevidst i forhold til den konkrete situation, og på samme tid, hvor det giver mening, i forhold til den praktiske hverdag.

Det samme gør sig gældende på specialområdet, hvor der stilles krav til etiske valg og faglige begrundelser både i forhold til borgeren, men også omverdenen.

I denne uddannelse vil deltageren opnå viden om og kunne handle ud fra refleksionsmetoder, der både relaterer sig til overvejelser før den pædagogiske aktivitet, under (refleksion i nuet) - og efter, men også at kunne beherske egen læreproces (selvrefleksion) og ikke mindst kunne forholde sig kritisk og udviklende til den pædagogiske praksis.

Som følge af ændringerne af de nye tilgange til børn samt behovet for kompetenceudviklings forløb, har EPOS behov for at gennemføre en samlet evaluering af det nuværende uddannelsesudbud af AMU-mål rettet til målgruppen på det pædagogiske jobområde for børn og unge 0-18 år.

Forandringerne af opgaver og dermed kompetencekrav til EPOS' målgruppe kombineret med resultaterne af analysen fra 2017 belyser samlet set et behov for at arbejde med anderledes sammensatte kompetenceudviklingsforløb. Analysen peger på et behov for bedre muligheder for sammensætninger af AMU-mål i relation til planlægningen af kompetenceudviklingsindsatsen, her især en øget gennemsigthed i anvendelsen af AMU mål.

Evalueringen skal derfor have følgende mål:

- Evalueringen af uddannelserne på dagtilbudsområdet skal opstille principper for, hvordan uddannelsernes målformuleringer kan forenkles og fremme brugen af uddannelsesmålene i sammensatte forløb.
- Evalueringen skal danne grundlag for, at uddannelsernes målformuleringer er i overensstemmelse med de nye tilgange og principper på dagtilbudsområdet ved revisioner og nyudvikling.

Der er derfor både behov for, at AMU-målene rettet mod det pædagogiske område lever kvalitetsmæssigt op til de nye faglige opgaveområder og der er desuden brug for synlige beskrivelser af, hvordan de enkelte AMU-mål kan indgå i sammensatte vejledende strukturer, rettet mod den pædagogiske medarbejdergruppe på EPOS' område.

Ansøgning om midler til en evaluering:

- **Evaluering af EPOS' uddannelsesudbud på det pædagogiske jobområde i forhold til ændringerne som følge af de nye tilgange til børn samt behovet for kompetenceudviklings forløb**

På folkeskoleområdet er der fortsat et igangværende arbejde omkring implementeringen og dermed forankringen af den understøttende undervisning i folkeskolen, som var et af udspillene bag Folkeskolereformen. Den understøttende undervisning vurderes fortsat at kunne få betydning for kompetenceudviklingsbehovene for det pædagogiske personale, og hermed også AMU-målgruppen, især i forhold til trivselsfremme, overgange, særlige indsatser og forældresamarbejde.

I forhold til flygtninge/indvanderområdet, har EPOS som led i en særlig beskæftigelsesindsats for flygtninge og tosprogede, udviklet AMU-mål og inspirationsmaterialer på dagtilbudsområdet, målrettet deltagere med flygtninge- og indvandrerbaggrund.

Der arbejdes desuden med udvikling af AMU uddannelse til familieplejere, der har en særlig opgave i forbindelse med anbringelse af børn med anden etnisk baggrund. Der ses en tendens til at kommunerne vælger familieplejen som tilbud, fremfor tidligere løsninger i form af døgninstitutionspladser til både ledsagede og uledsagede børn og unge.

Handicapområdet har siden gennemførelsen af kommunalreformen i 2007 været præget af ændringer i tilbudsstruktur, organisering og arbejdsgange. Der er desuden de seneste år kommet øget fokus på dokumentation og effektmåling, herunder arbejdet med kvalitetsstandarder, handleplaner og pædagogiske planer. Samtidig præges tilgangen til arbejdet inden for jobområdet af tankegange omkring medborgerskab og inklusion.

De mange omstruktureringer har nogle steder betydet en vis tilbageholdenhed i forhold til kompetenceudvikling som også har kunnet mærkes for AMU-målgruppen. Samlet set forventes dog stabil eller lidt øget aktivitet inden for jobområdet. EPOS seneste analyser viser, at de væsentlige overordnede bevægelser i jobfunktion og kompetencebehov peger på, at voksenhandicapområdet ændrer sig fra at have fokus på vedligeholdende, kompenserende og stabiliserende indsatser til i stigende

grad at understøtte udvikling og rehabilitering for det enkelte menneske med handicap ud fra en ressourceorienteret tilgang.

På specialområdet ønskes at indstille to nye uddannelser, der vil støtte op om udviklingen indenfor følgende områder:

- **Ressourcefokuserede indsatser i pædagogisk arbejde**

Der er et behov for, at AMU medarbejdergruppen på det specialiserede socialområde bliver bevidst om, at arbejde ud fra en socialpædagogisk forståelsesramme, der bygger på ressourcefokuserede sociale og pædagogiske indsatser. En ressourceorienteret tilgang vil vægte et anerkendende og ressourcefokuseret syn og desuden sætte fokus på egen og andres tænkning for at skabe forandring og udvikling.

Medarbejderen vil få redskaber og metoder der tager udgangspunkt i en ressourceorienteret indsats og fokuserer på de udviklings- og læringsmuligheder barnet/den unge eller voksne har. Hermed kan medarbejderen anvende de relevante kompenserende strategier som er nødvendige for, at barnet/den unge, den voksnes trivsel kan virkeliggøres.

Med dette understøttes krav til medarbejders overvejelser og handlekompetencer i den pædagogiske hverdagspraksis, samt et afsæt for en mere kritisk forståelse bag de mange indsatser og metoder, der anvendes på det pædagogiske område.

- **Neuropædagogisk indsats i pædagogisk arbejde – del 2**

Uddannelsen anbefales som en del 2, i relation til den nuværende uddannelse: *Neuropædagogik som redskab i pædagogisk arbejde*.

Uddannelsen vil styrke AMU medarbejdergruppens kompetencer i arbejdet med en pædagogisk indsats og i at anvende forskellige pædagogiske metoder indenfor neuropædagogikken.

Derudover vil der være et yderligere fokus på betydningen af samarbejdet med barnet/den unge/den voksne i forhold til, at få disse betydninger frem i den praktiske hverdag, så det opleves som livskvalitet for borgeren. Her med det særlige sigte, at man kan bruge neuropædagogikken og viden om 'den sociale hjerne', fordi det er samspillet og det relationelle, der er omdrejningspunktet i neuropædagogikken.

Endelig vil der indgå anvendelsen af digitale fokus i samspil med neuropædagogiske overvejelser omkring aktiviteten (app's, digitale hjælpemidler, velfærdsteknologiske løsninger), fremhævet som et kompetencebehov i seneste analyse: *Uddannelsesforløb i faste strukturer for ufaglærte medarbejdere på det pædagogiske jobområde, 2017*".

EPOS har gennem de seneste analyser af delarbejdsmarkederne på det pædagogiske område konstateret, at der er flere mindre målgrupper, samt at antallet af medarbejdere på de enkelte institutioner er mindre end fx på social- og sundhedsområdet. Der er derfor tegn på, at muligheden for en mere fleksibel tilrettelæggelse af uddannelserne, fx med inddragelse af fjernundervisning og digitale undervisningsobjekter, vil medføre at en større del af målgruppen kan anvende AMU i forbindelse med kompetenceudvikling.

Social- og sundhedsområdet

På social- og sundhedsområdet gør en række overordnede tendenser sig gældende. Den nye kvalitetsdagsorden, som den fremgår af "Nationale mål for sundhedsvæsenet" (KL, Danske Regioner og Sundheds- og Ældreministeriet, 2016), er en ny tilgang til at arbejde med kvalitet, der bl.a. sætter fokus på udvikling af forbedringskultur og innovation. Udvalget vil fremadrettet have fokus på at følge, hvad det vil føre til af ændringer i kompetencebehovene. Det aktuelle politiske fokus på at inddrage borgerens perspektiv på kvalitet i omsorg og pleje, kræver eksempelvis kompetencer inden for brugerinddragelse. Der er derfor behov for en ny uddannelse:

- **Medvirken til bruger- og pårørende inddragelse**

Der er ny tænkning inden for brugerinddragelse som har både organisatorisk og individuel betydning. En uddannelse kan understøtte kommunale og regionale indsatser og kan understøtte frontpersonalet i at arbejde borgerinddragende.

Der er fortsat fokus på de nye metoder til at arbejde med forebyggelse, sundhed og rehabilitering. Paradigmeskiftet har præget udviklingen, og det viser sig fx i form af et skifte i de værdier og tilgange, der arbejdes efter, og det viser sig i form af nye mål og vurderingskriterier for de ydelser, der leveres. Udviklingen fortsætter, og aktuelt er der et øget fokus på medborgerskab (selvbestemmelse, medbestemmelse og indflydelse) og på samskabelse (inddragelse af civilsamfundet i skabelsen af velfærd). Det fordrer medarbejdere, der kan samarbejde med borgere med meget forskellige og skiftende ressourcer, behov og ønsker, og som kan samarbejde med borgerens pårørende, netværk og civilsamfund. Der er derfor særligt behov for nye kompetencer inden for samarbejde og relation, og inden for fagprofessionel kommunikation og refleksion i praksis. Dette understøtter målgruppen i at håndtere de mange komplekse udfordringer, som præger omsorgsarbejdet. Der er derfor behov for to nye uddannelser:

- **Samspil og relation i omsorgsarbejdet**

Der er behov for en uddannelse inden for temaet relation og samarbejde mellem sosu-personale og borger/pårørende, der understøtter paradigmeudviklingen i Det nære sundhedsvæsen. Omsorgsgiver stilles i dag over for mange komplekse udfordringer og der er krav som fx ligeværdighed, ressourceorienteret tilgang, rumme mange forskellige typer af borgere m.m.

- **Fagprofessionel kommunikation og refleksion i praksis**

Fagprofessionel kommunikation og refleksion er helt afgørende i forhold til at sikre kvalitet af samspillet mellem AMU målgruppe og borger, og derved sikre såvel fagprofessionel som borgeroplevet kvalitet samt understøtte kvalitetsdagsordenen i det nære sundhedsvæsen.

Der er både i regioner og kommuner stort fokus på udviklingen af det nære sundhedsvæsen og de initiativer, der oprettes i overgangen mellem regionerne og kommunerne. Regionerne udvikler nye tilbud, hvor behandlingen flyttes fra sygehusene

til patienternes nærområde og eventuelt til eget hjem. Dette sker i tæt samarbejde med kommunerne. Udviklingen stiller krav til medarbejdernes viden om de regionale og kommunale tilbud samt til evnen til at kunne medvirke ved koordination af indsatsen. Udviklingen er dokumenteret i de seneste sundhedspolitiske strategier fra KL og Danske Regioner.

De nye behandlingsmuligheder medfører samtidigt, at der er flere pleje- eller behandlings-krævende borgere med en eller flere kroniske sygdomme eventuelt i kombination med misbrug.

Der er over en længere periode sket en betydelig opbygning af det nære sundhedsvæsen. En status fra KL 2014 viser, at implementeringen nu er forholdsvis udbredt. Kommunerne har opbygget en vifte af tilbud med markant fokus på tidlig opsporing og rehabilitering, samt en bred palette af sundhedsfaglige indsatser, patientrettede forebyggelsestilbud m.m.

Omlægningen i tilgang og organisering inden for hjemmeplejen har et betydeligt fokus på hverdagsrehabilitering. Det stiller krav til social- og sundhedshjælpernes kompetencer og særligt til kompetencer inden for det at støtte borgeren i at kunne mestre eget liv, med udgangspunkt i borgernes ressourcer, livskvalitet og aktive deltagelse. Social- og sundhedsassistenterne medvirker ligeledes i en række af disse funktioner i det nære sundhedsvæsen.

Der er i den sammenhænge peget på behovet for følgende kompetencer:

- **Forebyggelse og opsporing af ensomhed**
Ensomhed som begreb blev italesat i den sidste udgave af Serviceloven, og aktuelt arbejder Sundhedsstyrelsen med en "Styrket indsats mod ensomhed hos ældre med meget hjemmehjælp" (2016). Der er behov for, at social- og sundhedspersonale klædes på til at kunne opspore mennesker der føler sig ensomme, og til at bidrage til at forebygge og afhjælpe ensomhed.

Der er desuden fokus på anvendelsen af telesundhed og anvendelse af teknologi i øvrigt, fx til monitorering. Denne udvikling fører til nye kompetencebehov hos målgruppen. Målgruppen skal i højere grad kunne vurdere borgerens behov for velfærdsteknologi og kunne relatere det til borgerens funktionsniveau og mestrings-evne ud fra en rehabiliterende tilgang. Der er derfor behov for følgende uddannelser:

- **Velfærdsteknologi i det daglige omsorgsarbejde, revision af nr. 47260**
Uddannelsen har behov for at blive ajourført i forhold til udviklingen inden for velfærdsteknologi og telesundhed i det nære sundhedsvæsen, hvor der er stort fokus på at social- og sundhedshjælperne kan anvende forskellige typer af velfærdsteknologi hos borgeren.
- **Velfærdsteknologi i det nære sundhedsvæsen**
Der er behov for yderligere en uddannelse inden for velfærdsteknologi med henblik på at styrke social- sundhedshjælpernes kompetencer inden for velfærdsteknologi set i det rehabiliterende perspektiv. De kommunale arbejdspladser vælger at styrke hjælpernes profil på netop dette felt. Hjælperne skal kunne vurdere og anvende velfærdsteknologi, og i højere grad kunne

relatere det til borgernes funktionsniveau og mestringsevne set i et rehabiliterende perspektiv.

EPOS' analyse af AMU-uddannelser i sammensatte forløb, (KORA 2015), peger i retning af, at der er behov for generel opkvalificering af social- og sundhedshjælperne i kommunerne, og der et område EPOS har opmærksomhed på fortløbende.

Der stilles øgede krav til medarbejdernes kompetencer i forhold til brugen af metoder og redskaber blandt andet til brug for sundhedsfaglige vurderinger. Der blev oprette to uddannelser pr. 1. januar 2017 til henholdsvis social- og sundhedshjælper og social- og sundhedsassistent. Her er kompetencer for hjælperne i forhold til fx den praktiske hjælp til borgerne i forhold til "det digitaliserede Danmark" trukket frem, og for assistenterne er er kompetencer i forhold til den sygeplejefaglige metode opprioriteret. De afledte konsekvenser af ændringerne på eud-området vil udvalget være opmærksom på i den kommende periode.

Samtidig betyder udviklingen af det nære sundhedsvæsen ændringer af jobfunktionerne på det regionale sygehusområde samt i psykiatrien og på handicapområdet. Organiseringen af opgaveløsningen forandrer sig, og bemanning og tværfagligt samspil udvikler sig. Det stiller fx krav til tværfaglige kompetencer hos medarbejderne.

- **Sansestimulering som redskab i det pædagogiske og sundhedsfremmende arbejde (prioritet 2)**

Sansestimulation er en pædagogisk metode der anvendes til at understøtte det enkelte individ fysisk, psykisk og socialt. Metoden bygger på et holistisk menneske- syn og anvendes bredt på EPOS jobområder.

På det somatiske område (kommunalt og regionalt) sker der en specialisering mellem sygehusene og internt mellem afdelingerne på sygehusene. EPOS analyse af det somatiske område peger på, at EPOS' målgruppe vil komme til at varetage den patientnære pleje inden for bestemte områder. En del af EPOS' målgruppe varetager funktioner som nøglemedarbejder. Denne gruppe har desuden brug for specialiserede kompetencer i forhold til deres nøgleområder. Det kan eksempelvis være en specialisering rettet mod ambulatorierne.

Gruppen af mere syge borgere på de midlertidige akutpladser og på plejecentre og i hjemmeplejen i kommunerne stiller øgede krav til de sygeplejefaglige kompetencer, både de generelle kompetencer og de specialiserede færdigheder. Der er fra skoler og lokale udvalg peget på, at SOSU-assistentene har behov for kompetencer i klinisk observation, der er målrettet den kommunale kontekst. De har desuden peget på behovet for styrkede kompetencer inden for palliation. Det skyldes, at størstedelen af den palliative indsats i forhold til døende borgere foregår i borgers eget hjem, og SOSU-målgruppen udgør en betydelig andel af personalet.

Der er derfor indmeldt og dokumenteret behov for udvikling af følgende uddannelser:

- Hospicemetoder i praksis, revision af 43436**

I dag dør et stort antal borgere i eget hjem, dvs. i regi af det nære sundhedsvæsen i kommunerne, og SOSU-personale udgør 86 % af den samlede personalegruppe i den palliative indsats i kommunalt regi. Der er derfor behov for, at de har kompetencer der matcher jobfunktionen. Den eksisterende uddannelse er rettet mod en jobfunktion på enten hospice eller sygehus. Samtidig har tilgangen til palliation udviklet sig og omfatter i dag også en tidlig palliativ indsats. Uddannelsen bør derfor ajourføres og fokusere på at ajourføre kompetencer inden for det fysiske aspekt af palliation.
- Palliativ indsats til borgere i eget hjem**

Der er behov for yderligere en uddannelse i palliation, der dækker det psykiske, sociale og åndelige aspekt ved palliation. Det er tale om samme jobfunktion som beskrevet ovenfor.
- Klinisk observation, refleksion og handling i det nære sundhedsvæsen**

Uddannelsen skal tage afsæt i social- og sundhedsassistenternes funktion i det nære sundhedsvæsen og fokusere på kompetencer til at arbejde målrettet med metodisk tilgang og klinisk observation, samt kompetencer til at observere de komplekse sammenhænge, der præger arbejdet på det kommunale område

Udviklingen på det psykiatriske område er fortsat præget af ændringer i organisering og en øget specialisering i den regionale psykiatri samt et øget fokus på recovery-tankegangen. Der er i de seneste år kommet øget fokus på en helhedsorienteret og individuel tilgang med borgeren i centrum, på sammenhængende forløb, og på et udvidet samarbejde med pårørende, netværk og kommunale indsatser. EPOS' analyse af den regionale psykiatri (2016) viser, at den nationale indsats for nedbringelse af tvang sætter fokus på en ny tilgang til mødet med borgerne samt stiller krav til nye metoder, herunder fx deeskalerende metoder.

Socialpsykiatrien og demensområdet udgør store specialområder på det kommunale område.

KL's udspil "Fælles om fremtidens socialpolitik" 2017 formulerer visionerne for fremtidens socialpolitik og indeholder en række handlingsanvisende anbefalinger til fremtidens socialpolitik i kommunerne.

Der er fokus på den rehabiliterende, tidlige og forebyggende indsats, der er fokus på nye og tværgående indsatser, eksempelvis jobskabelse, og der er fokus på at støtte borgeren med udgangspunkt i borgerens ressourcer og netværk. Komplexiteten i borgerens situation kan være stor, eksempelvis er dobbeltdiagnoser almindeligt forekommende. Livsstilssygdomme og borgere med sindslidelser, misbrugs- og/eller sociale problemer medfører, at medarbejderne skal have kompetencer til at samarbejde med og støtte udsatte borgere med komplekse problemer.

Særligt er der fokus på at implementere nye tilbudsformer og nye metoder og behandlinger i arbejdet med den sindslidende borger. Eksempelvis stilles der krav om dokumenterede socialpædagogiske metoder.

At der er opmærksomhed på området ses også af, at Sundhedsstyrelsen har iværksat tilsyn med området, ligesom der arbejdes på at implementere regler for de sundhedsmæssige krav på området. Der er øget fokus på kvalitet, dokumentation, og patientsikkerhed m.v.

EPOS har derfor behov for en analyse af kompetencebehovet på det socialpsykiatriske jobområde i kommunerne.

- **Analyse - Udviklingen i AMU-målgruppens jobprofil, rolle og arbejdsproces på det socialpsykiatriske jobområde – analyse af kompetencekrav til EPOS-målgrupperne i den kommunale psykiatri**

Livsstilssygdomme og borgere med sindslidelser, misbrugs- og/eller sociale problemer medfører endvidere, at medarbejderne skal have kompetencer til at samarbejde med og støtte udsatte borger.

Sundhedspolitisk er der sat fokus på indsatsen for borgere med en demenslidelse. Kommunerne udbygger specialområdet indenfor demens, og der er bl.a. fokus på samarbejdet med borgerne. EPOS analyse: Jobfunktioner og opgaveudvikling i arbejdet med demens i det nære sundhedsvæsen", (i gang), viser et behov for kompetencer på et betydeligt højere niveau. Samtidig er der behov for differentierede kompetencer til social- og sundhedshjælperne og -assistenter, ligesom de forskellige typer af arbejdspladser fx hjemmepleje og demensafsnit stiller forskellige kompetencekrav til medarbejderne. Analysen viser et tydeligt behov for at styrke kompetencer i relations arbejdet med borgere med demens og deres pårørende.

Opfølgning på EPOS analyse:"Jobfunktioner og opgaveudvikling i arbejdet med demens i det nære sundhedsvæsen"

- **Uddannelser til arbejdet med borgere med demens**
Analysen dokumenterer et betydeligt kompetencebehov for både social- og sundhedsassistenter på demens afsnit, og for social og sundhedshjælperne på almindelige plejehjem og i hjemmeplejen. Analysen dokumenterer at der både tale om ny viden om demenssygdomme, og om nye metoder i omsorgen som følge af det individuelle paradigme. De to medarbejdergrupper har derudover behov for uddannelser på forskelligt niveau som følge af de nye EUD uddannelser og de forskellige arbejdsroller. Der vil være tale om både nyudvikling og revision af eksisterende uddannelser.

Sekretariatet har set de foreløbige resultater, og vil indsende arbejdstitler når resultaterne er vurderet af udvalget. Der ansøges om midler til udvikling af 4 uddannelser med tilhørende materiale.

Hospitalstekniskassistent-området

Hospitalsteknisk assistentuddannelsen består af to meget forskellige specialer, hhv. audiologiassistent (audio) og neurofysiologiassistent (neuro). Udviklingstendenserne er kun sammenlignelige på det helt overordnede niveau, hvorfor besvarelserne nedenfor vil være opdelt.

Begge specialer udfører opgaver ved hjælp af dyrt og højt udviklet teknologisk udstyr.

Audiologisk område

Der er indført universel hørescreening af nyfødte, hvilket øger aktiviteten på offentlige klinikker. Private klinikker arbejder ikke med høreundersøgelser af børn. Der udbydes et valgfrit uddannelsesspecifikt fag på dette område.

Antallet af operationer med coclear implant stiger og medfører flere opgaver for audiologiassistenter. Der udbydes et valgfrit specialefag på dette område.

Der har været behov for større kompetencer indenfor psykoakustik. Medarbejdere på audiologiklinikkerne skal have større lydforståelse, for at kunne foretage kvalificerede valg af høreapparat og vejlede borgere i brug af høreapparat. FUHA har udviklet AMU-uddannelser indenfor dette område, og der har været en pæn aktivitet på uddannelserne.

Der søges derfor om midler til udvikling af følgende uddannelse:

Foreløbige titel: Børneaudiologi
Varighed: dage
Målgruppe? Audiologiassistenter
Begrundelse for behovet: Ny lovgivning, børn har ret til udredning inden 3 måneder, indkøb af nyt måleapparat på klinikkerne, nye behandlingsmuligheder for høretab hos børn.
Mål for uddannelsen: Kunne udføre undersøgelse af hørelse på børn (under 3 år) ved brug af OAE (otoakustiske emissioner), VRA (visual reinforced audiometry), kunne forstå og analysere måleresultater. Kunne udføre måling af forstærkning i høreapparater til børn ved hjælp af RECD (real ear to coupler difference).

Neurofysiologisk område

Ny teknologi muliggør gennemførelse af billeddannende undersøgelser, dvs. CT / MR / PET og SPECT scanninger til diagnosticering af sygdomme. Der er behov for, at neurofysiologiassistenter får kendskab til hvorfor og hvordan sådanne undersøgelser gennemføres og hvordan resultater behandles. Derfor er der udviklet et nyt valgfrit specialefag i dette emne.

Der er behov for udvikling af følgende uddannelse

Foreløbige titel: Scoring af søvn og bedømmelse af søvnrelaterede hændelser (parasomnier) ved polysomnografi.
Varighed: 2 dage.
Primære målgrupper: Neurofysiologiassistenter og personalegrupper med lignende arbejdsfunktioner.
Begrundelse for behovet: Som følge af øget fokus på søvnsygdomme er behovet for og produktionen af søvnundersøgelser (polysomnografi) stigende. Der er et behov for at flere neurofysiologiassistenter kan optage og bedømme polysomnografi.
Mål for uddannelsen: Angive mulige diagnoser baseret på henvisning og sygehistorie. Scoring af polysomnografi inklusiv søvnstadier, søvnrelaterede bevægestyrrelse og søvnrelaterede vejtrækningsforstyrrelser. Bedømmelse af REM- og non-REM-parasomnier.

Praktikvejleder - uddannelser

EPOS har i forhold til praktikvejlederuddannelsen et udbud af forskellige AMU-uddannelser, der er målrettet praktikvejledere. Praktikvejlederuddannelsen dækker både det pædagogiske område samt social- og sundhedsområdet.

Der er foretaget en løbende ændring af praktikvejlederuddannelsen i takt med revisionerne bag social- og sundhedshjælperuddannelsen, social- og sundhedsassistentuddannelsen og den pædagogiske assistentuddannelse. Samtidig er der udviklet muligheder for at vedligeholde og videreudvikle praktikvejledernes kompetencer gennem overbygnings-, ajourførings- og suppleringsuddannelser på PASS' område.

I den seneste implementeringsindsats af social- og sundhedsassistentuddannelsen og dermed kompetencebehovene på social- og sundhedsområdet, er der blandt andet forventet en skærpet faglig profil i forhold til, at kunne indgå i en tværprofessionel- og tværsektoriel indsats med henblik på, at koordinere og sikre et sammenhængende patient- og borgerforløb.

Dette stiller helt nye krav til praktikvejlederne om, at kunne sikre nødvendig sammenhæng af læringsmuligheder for eleverne på dette område, herunder særlige koordinerende og faciliterende kompetencer. Ligeledes vil der, i den tværprofessionelle – og tværsektorielle indsats, lægges vægt på at praktikvejlederen skal kunne indgå i nye arbejdssammenhænge og samarbejdsformer, og her kunne beskrive og begrunde de særlige handlinger, det kræver i forhold til egen rolle og i løsningen af den fælles kerneopgave.

Der er derfor behov for følgende uddannelse.

- **Praktikvejledning – sammenhænge og overgange**

Social- og sundhedsassistenterne forventes at skulle have en skærpet faglig profil i forhold til, at kunne indgå i en tværprofessionel- og tværsektoriel indsats med henblik på, at koordinere og sikre et sammenhængende patient- og borgerforløb.

Der er derfor behov for at udvikle en ny uddannelse, som suppleringsuddannelse til praktikvejlederen, der får mulighed for nye kompetencer til, at kunne sikre nødvendig sammenhæng af læringsmuligheder for eleverne på dette område, herunder særlige koordinerende og faciliterende kompetencer.

Ligeledes vil der, i den tværprofessionelle – og tværsektorielle indsats, lægges vægt på, at praktikvejlederen skal kunne indgå i nye arbejdssammenhænge og samarbejdsformer, og her kunne beskrive og begrunde de særlige handlinger, det kræver i forhold til egen rolle og i løsningen af den fælles kerneopgave. Der er derfor behov for at støtte op om udviklingen af disse kompetencer i forhold til praktikvejlederrollen.

Behov for udvikling af læreruddannelse, arbejdsmarkedsuddannelser og undervisningsmaterialer

Læreruddannelse

De fleste af EPOS jobområder er under hastig udvikling. Det har betydning for uddannelsesudbuddet, men stiller desuden store krav til underviserne, som løbende skal holdes ajour på den faglige udvikling inden for områderne - og herunder forholde sig til deres egen rolle som undervisere.

EPOS ansøger derfor om udviklingsmidler til afholdelse af faglæreruddannelser målrettet hhv. det pædagogiske område og social- og sundhedsområdet.

Der ansøges om midler til et lærerseminar målrettet det pædagogiske område inden for temaet: "Udviklingstendenser inden for det pædagogiske område som følge af nye organiseringsformer og nye kompetencekrav."

Der ansøges om midler til et lærerseminar målrettet social- og sundhedsområdet inden for temaet: "Udviklingstendenser inden for social- og sundhedsområdet som følge af nye organiseringsformer og nye kompetencekrav".

EPOS gennemfører læreruddannelsen over to dage i august. Ved den konkrete planlægning bliver indholdet prioriteret i forhold til, hvor der især er behov for kompetenceudvikling.

Behov for udvikling af undervisningsmateriale på EPOS' område

De store forandringer på EPOS' område medfører et fortsat behov for inspirationsmaterialer, der går i dybden med f.eks. de faglige temaer i uddannelsen, herunder anbefalinger til baggrundslitteratur, lovgivning og links, samt giver konkrete bud på cases og opgaver til brug i undervisningen for at understøtte en praksisnær undervisning.

EPOS søger derfor udviklingsmidler til fortsat at kunne udvikle undervisningsmateriale til de AMU-uddannelser, der revideres og udvikles af EPOS.

Prioritering

EPOS angiver i samleskemaet prioriteringen af de ansøgte midler til udvikling af uddannelser.

Såfremt der bliver behov for yderligere at prioritere blandt de indmeldte udviklingsbehov, ønsker EPOS-udvalget at nedprioritere udviklingen af undervisningsmateriale. EPOS-udvalget vil gerne understrege, at det selvfølgelig vil være beklageligt i forhold til kvalitetssikringen af uddannelserne.